

összefésületlenségével, azzal a ténnyel, hogy évek óta stratégiátlanul, összehangolt vezetői döntések híján az egyes területeken egymástól függetlenül, elszigetelve folyik az adatbázis-építés. Első lépésben az egyéni kutatói, illetve intézményi kutatási teljesítmény mérésére szolgáló Köztestületi Publikációs Adattár, valamint a Tudományos Publikációs Adatbázis összevonásáról döntöttünk, amely gyors ütemű fejlesztéssel alapját képezi egy ellenőrzött, országos közhiteles kutatói adatbázisnak. Döntöttünk arról is, hogy akadémiai választási vagy a doktori eljárásban kötelezővé tesszük az érintetteknek adataik feltöltését ebbe a rendszerbe. Részben azért, hogy a teljesítmények a honlapunkról mindenki számára elérhetőek és összehasonlíthatók legyenek a különféle bírálati rendszerekben, s hogy a köz számára is be tudjuk mutatni, mit hoztunk létre az ország boldogulására a rendelkezésünkre bocsátott erőforrásokból. A Magyar Tudományos Művek Tára nevet viselő program munkálatainak irányításával Makara Gábor professzor urat, az OTKA korábbi elnökét bíztam meg. Eddig tizenöt felsőoktatási intézmény csatlakozott a programhoz, gőzerővel folyik a fejlesztés és az adatbázisok koordinációja, amelyhez kapcsolódóan meg kell erősítenünk a program háttérül szolgáló KSZI működését is.

2015-re Szegeden épül meg az ELI, az Európai Unió egyik gigaberuházása. Milyen hatással lesz a magyar tudományosságra a lézerközpont?

Az ELI az Európai Uniónak legfeljebb egyik „megaberuházása”, semmiképp nem tartozik

a legnagyobb beruházások közé. Az Európai Unió „gigaberuházásaként” az ESS-t tekinthetjük volna, ha ez Magyarországon épül meg, ez berendezés lett volna olyan, amelyből egy van, ám ez sajnos nem Magyarországon épült meg. Az ELI fontos fejlesztés, és én nagyon drukkolok és igyekszem mindent megtenni azért, hogy beváltsa a hozzá fűzött reményeket. Ugyanakkor én árnyaltabban szemlélem ezt a sajtóban hurraóptimizmussal bemutatott projektet, részben CERN-beli tapasztalataimra alapozva. A magyar kutatói közösségnek tisztában kell lennie azzal, hogy a magyarországi költségvetésből az európai uniós fejlesztési alapokba befizetett összegből megvalósuló beruházás csak úgy lesz hatékony és eredményes, hogyha ez tényleg be tud épülni az európai infrastruktúrák közé, ha sikerül megszervezni, hogy európai kutatók és európai kutatási szervezetek használják, hozzájárulva a berendezés működésének finanszírozásához. A kutatási nagyberendezés megléte önmagában nem elegendő a sikerhez. Ha az ELI-t csak magyar kutatók használják, akkor ez egy kihasználatlan és rendkívül drága beruházás lesz. Ez a berendezés egy három részre elosztott fejlesztés, amelynek egyes szegmensei Prágában, Szegeden és Romániában épülnek meg, és futnak versenyt a térségben azért, hogy európai kutatótársaink melyik berendezésen fognak dolgozni. Azzal együtt, hogy ezek a fejlesztések egymástól térben elválasztva is elvégezhetőek, Magyarországnak jelentős erőfeszítéseket kell tennie, hogy az ELI-t Európa minden országának kutatói megfelelő hatékonysággal tudják kihasználni.

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA TAGJAINAK

Kedves Akadémikus Társam!

Bolyai János, a legnagyobb magyar matematikus és a magyar tudomány legnagyobb alakja, százötven évvel ezelőtt halt meg Marosvásárhelyen, 1860. január 27-én. Magányosan, betegen élte utolsó éveit. Korszakalkotó felfedezését sem a hivatalos tudomány, sem pedig környezete nem értékelte. Temetésén a kötelező katonai kíséreten kívül (hadmérnök volt) csak ketten vettek részt, a szolgáloja és a szállásadója. A helybeli református egyház anyakönyvébe pedig bejegyezték: híres, nagyelméjű matematikus volt, az első között is első, kár, hogy talentuma használatlanul átszállt el. Bolyai nem volt akadémikus sem, erre Eötvös József akadémiai elnök pironkodva döbbsen rá 1869-ben, amikor az olaszok érdeklődtek a híres felfedező és világra szóló felfedezése iránt. Bolyai halálának kerek számú évfordulóin eddig még nem volt méltó megemlékezés. A százéves évfordulón, 1960-ban nem volt lehetőség rá, többek között az utazási korlátozások miatt. Úgy gondolom, hogy most van alkalom arra, hogy a magyar nép lerója kegyeletét nagy fia előtt.

Engem ért az a megráztatás, hogy a Magyar Tudományos Akadémia megbízásából egy nemzetközi konferenciát szervezzek az évforduló alkalmából. A konferenciának két helyszíne lesz, Budapest és Marosvásárhely. Budapesten 2010. augusztus 30. és szeptember 1. között az Akadémián, Marosvásárhelyen pedig szeptember 3-án és 4-én a Sapientia

Egyetemen tartjuk az emlékkonferenciát. A technikai szervezést a Veszprémi Pannon Egyetem Informatika Kara vállalta. A konferenciáról bővebben a <http://bolyai150.hu/> című honlapon tájékozódhatunk.

Tisztelettel meghívlak a Bolyai emlékkonferenciára, és kérek, hogy azt részvételeddel, előadással és előadások, szekciók szervezésével támogasd.

Bolyai János korszakalkotó matematikai eredménye a nemeuklideszi geometria felfedezése, mely megváltoztatta a matematika arculatát, jelentősége azonban túlmutat a matematikán, az egyetemes emberi kultúrára is hatással volt. Az ötödik, párhuzamossági posztulátum bizonyíthatatlansága az euklideszi axiómarendszeren belül nemcsak egy kétezeréves probléma megoldását jelentette, hanem utat nyitott a huszadik század fizikai elméletei számára, elterjesztette az axiomaticus módszert, amely a számítógépes problémamegoldás elterjedését is segítette, ugyanakkor az első markáns példát szolgáltatva az axiomaticus módszer és az emberi gondolkodás korlátaira.

Bolyai János halálának évfordulója alkalmából apjáról, a polihistor Bolyai Farkasról is megemlékezünk. A két Bolyai élete és munkássága szinte valamennyi, Akadémiánkon művelt tudományt érinti. A matematikai, fizikai, filozófiai vonatkozásokon kívül megemlítem, hogy Bolyai János kéziratos hagyatékának terjedelmes része nyelvészeti jellegű, közismertek szépirodalmi írásaik és a szemé-

lyükről szóló irodalmi művek, Bolyai János hadmérnöki alkotásai egyik témája a konferenciának stb.

A Bolyaiak életük nagy részét Marosvásárhelyen töltötték, a konferencia alkalmából megtekinthetjük emlékhelyeiket, köztük a Bolyaiak sírját a Református temetőben, a Bolyai Gyűjteményt a Teleki Tékában, a Református Kollégiumot, ahol az apa tanított, a fia tanult, hitelesnek tekinthető ábrázolásukat a Kultúrpalota homlokzatán.

Megemlítem még, hogy 1860-ban egy másik nagy magyar, Széchenyi István is eltávozott. Halála után Marosvásárhelyen az Aranycsillag Szállóban egy ún. Széchenyi-emlékvacsorát szerveztek, amelyen az ország

kiválóságai megjelentek. Bolyai akkor még nem volt híres ember, idén azonban, a konferencia záróaktusaként nagyszabású Bolyai vacsorát rendezünk, amelyre az ország jeles személyiségeit elvárjuk, közöttük az akadémikusokat is.

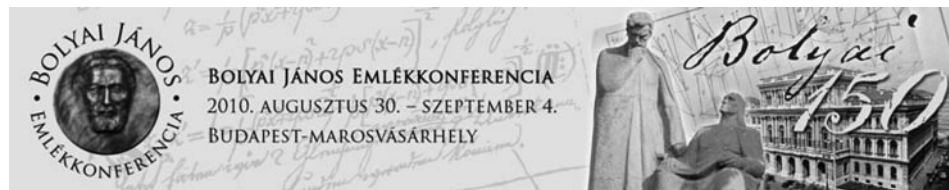
Szívélyes üdvözléssel,

2010. március 7.

Prékopa András

Prékopa András

akadémikus
a konferencia elnöke

MOZAIKOK AZ ÉGHAJLATKUTATÁSHOZ

Szarka László

az MTA (földtudomány) doktora, tudományos igazgatóhelyettes,
MTA Geodéziai és Geofizikai Kutatóintézet
szarka@ggki.hu

A világ legnagyobb (16 ezer fős) föld- és környezettudományi konferenciáján, az Amerikai Geofizikai Unió (AGU) év végi találkozóin az éghajlatkutatás hosszú ideje kiemelt jelentőségű téma. Nem csupán azért, mert az éghajlattal kapcsolatos első AGU-állásfoglalás még 1998-ban megszületett (amelyet legutóbb 2007-ben módosítottak), hanem azért is, mert az AGU ún. Fall Meetingjeinek fejleményei az egész föld- és környezettudomány számára meghatározó jelentőségűek. A legutóbbi rendezvény 2009. december 14–18. között, éppen a koppenhágai klímaváltozási csúcs alatt zajlott.

A szaksajtó nagy létszámmal volt jelen, és például a www.environmentalresearchweb.org 2009. december 17-i sajtóösszefoglalójának kutatási anyagát teljes egészében az AGU Fall Meeting szolgáltatta. Meglepődtem az elektronikus körlevél válogatásán, hiszen aki csak ebből tájékozódik, azt gondolhatná, hogy az AGU kizárólag a CO₂-emisszió miatti globális felmelegedéssel kapcsolatos gyakorlati teendőkéről (és a *global warming* tőzsdé általi elfogadásáról) szólt. Az én tapasztalataim ezúttal egészen mások voltak.

Az AGU Jacob Bjerknés-díjával kitüntetett *Richard Alley* ünnepi előadásában nem kisebb jelentőségű eredményt érintett, mint

azt, hogy a légköri CO₂-változás követi (!) a hőmérséklet-változást. Komolyan felmerül tehát a kérdés, hogy mi az ok és mi az okozat. Egyébként *Richard Alley* továbbra is a CO₂ által vezérelt éghajlatváltozás hirdetője, sőt egyik vezéralakja.

Willie Soon ugyanakkor a CO₂ hatását eltúloztának véli, és az IPCC AR4-et (a negyedik, 2007-es éghajlatváltozási jelentést) különösen azért tartja félrevezetőnek, mert az a naptevékenység hatását tudatosan alábecsüli a CO₂-éhez képest (I. IPCC AR4 2. fejezet, 2.7 rész, 188. és 6.5 ábra, 451.) Ezeket az IPCC-adatokat látva az USA Nemzeti Tudományos Akadémiájának elnöke a Nap hatását jelentéktelennek nyilvánította... *Willie Soon* egyébként azt állítja, hogy a 20. század globális hőmérséklet-változásainak oka egyértelműen a Napban keresendő. Arra is felhívta a figyelmet, hogy 2009-ben megfejtették a Milankovics-Bacsák-elmélet hatásmechanismusát (Davis – Brewer, 2009). A kulcsparaméter a besugárzás földrajzi szélességfüggésének változása, az ún. szélességi besugárzási gradiens (Latitudinal Insolation Gradient – LIG). A Föld éghajlati rendszere a besugárzás differenciális változása következtében a hőmérséklet szélességfüggése (a szélességi hőmérsékleti gradiens = Latitudinal